

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/83366,Push-Jerzy-Bogumil.html>
2023-12-04, 07:57

Push Jerzy Bogumił

PUSCH Jerzy Bogumił (Georg Gottlieb) (15 XII 1790, Sahlis k. Kohren, Saksonia – 2 X 1846, Warszawa), górnik, geolog i paleontolog. Syn Christiana Gottlieba, prawnika, i Henrietty Wilhelminy z domu Ehardt.

W 1806, po rocznej praktyce górniczej, wstąpił do Bergakademii we Freibergu w Saksonii. Ukończył ją w 1810. W czasie studiów pod kierunkiem A.G. Wernera prowadził badania geologiczne. W 1810–15 na uniwersytecie w Lipsku – z krótką przerwą na ochotniczą służbę wojskową – studiował prawo i teologię ewangelicką.

Okolo roku zajmował się badaniami geologicznymi w Saksonii. Po ustaleniach kongresu wiedeńskiego, gdy część Saksonii weszła do Prus, znalazł się bez pracy. Wraz z innymi absolwentami uczelni freiberskiej zdecydował się na pracę w Królestwie Polskim na stanowisku profesora Szkoły Akademiczno-Górnicznej i asesora Głównej Dyrekcji Górniczej w Kielcach. Zrazu wykładał chemię i hutnictwo oraz geografie mineralną, a później także inne przedmioty, w tym górnictwo, geognozję i oryktognozję. Od samego początku pracy w Kielcach prowadził systematyczne badania geologiczne i dzielił się wynikami z redaktorami specjalistycznych pism niemieckich. W 1817–30 odbył 18 dłuższych podróży badawczych, także na teren Austrii. Jedną z nich, w czasie której odwiedził po raz pierwszy Tatry, opisał w książce *Geognostisch-bergmännische Reise durch einem Teil der Karpathen, Ober- und Nieder-Ungarn angestellt im Jahre 1821* (1824). W czasie pracy w Kielcach ukończył – rozpoczętą we Freibergu – książkę *Geonostische Katechismus* (1819) oraz rozprawę o granulitach saskich Rudaw (Gór Kruszcowych). Zdaje się to wskazywać, iż odwiedzał strony rodzinne oraz inne kraje niemieckie. W 1824 znalazł się w grupie urzędników Głównej Dyrekcji Górniczej wspierających F.K. Druckiego-Lubeckiego w sporze ze S. Staszicem.

Uzupełniał plan reformy górnictwa wypracowany przez F.W. Lempego, mający na celu podniesienie dochodowości przemysłu krajowego. Władze, wdrażając ten plan, w konsekwencji przeniosły do Warszawy urzędników Dyrekcji oraz związaną z nią Szkołę. P. pozostał formalnie profesorem do likwidacji uczelni polskich w Królestwie w 1831. Jednocześnie był asesorem Wydziału Górnictwa przy Komisji Rządowej Finansów. Później krótko pracował w zarządzie Tow. Kredytowego (1832), a następnie w Banku Polskim (wiosna 1833). Przez pewien czas pozostawał bez pracy. Wtedy sprzedał Zbiorom Pouniwersyteckim za 3500 zł swoją kolekcję geologiczną (została zniszczona w czasie bombardowania Warszawy przez Niemców w 1939). W 1834–42 pracował w Mennicy Warszawskiej jako intendent, po czym był kierownikiem Sekcji Technicznej (sprawy górnictwa i hutnictwa) w restytuowanym Wydziale Górniczym. Na każdym z tych stanowisk zawsze wiązał wyjazdy z geologicznymi badaniami terenowymi.

Do głównych zadań P. należało rozpoznanie kopalin w obszarze Królestwa Polskiego, zwłaszcza rud miedzi, ołowiu, cynku, żelaza oraz kruszcu solnego. W związku z tym przeprowadził gruntowną analizę dawniejszej literatury, zwłaszcza prac J.F. Carosiego (1781–84) oraz S. Staszica (1815). Później w terenie zweryfikował ustalenia poprzedników. Przede wszystkim na podstawie zebranych skamieniałości ustalił wiek podstawowych ogniw stratygraficznych. Zbiegło się to z wprowadzeniem nowoczesnych zasad biostratygrafii – już z erami i okresami. Wyniki tych ustaleń przedstawił zrazu na berlińskim Zjeździe Niemieckich Lekarzy i Przyrodników (IX 1828), a następnie w pracach drukowanych w Polsce i w Niemczech. Zarys podstawowego dzieła w tłumaczeniu A. Kitajewskiego został wydrukowany w Warszawie w 1830 w „Sławianinie” oraz w osobnej odbitce *Krótki rys geognostyczny Polski i Karpat północnych* (z przekrojem geologicznym). Jednocześnie w tymże roku rzecz ukazała się we Francji. Już wówczas P. miał rękopis obszernej wersji swego dzieła *Geognostische Beschreibung von Polen sowie der übrigen Nordkarpathen Länder*, gdyż są egzemplarze tomu pierwszego z rokiem druku: 1831. Przyjmuje się, że dzieło to ukazało się w handlu

w 1833 (tom pierwszy) i 1836 (tom drugi). Niejako uzupełnieniem tej monografii były dwa inne dzieła: *Geognostischer Atlas von Polen* (1836) oraz *Polens Paläontologie, oder Abbildung und Beschreibung der vorzüglichsten und der noch unbeschriebenen Petrefakten aus den Gebirgsformationen in Polen, Volhynien und Karpathen*.

Stale kontynuował badania geologiczne, wzbogacając swe podstawowe dzieło. Przyczyńki ogłaszał w niemieckiej prasie specjalistycznej. Pozostawił także rękopisy, z których część – w tłumaczeniu B. Rejchmana – ukazała się w 1881–85 w warszawskim „Pamiętniku Fizjograficznym” (wraz z mapą geologiczną).

Zapewne wskutek konfliktu ze Staszicem P. nie został członkiem TWPN już po pierwszych publikacjach (wybrany w 1831). Członkostwem obdarzyły go liczne organizacje naukowe: Tow. Mineralogiczne w Dreźnie, Moskiewskie Tow. Badaczy Przyrody (1829), Tow. Farmaceutyczne w Petersburgu, Tow. Geologiczne w Londynie (1841). Mimo iż nie nauczył się poprawnie języka polskiego, Polskę traktował jako drugą ojczyznę, a rodzina całkowicie się spolszczyła. W 1842 uzyskał tytuł szlachecki (z herbem Kohren) z prawem dziedziczenia.

Spośród dzieci z Marianną z Fischerów, Jerzy Bruno był znanym artystą malarzem i medalierem, a Stanisław – dyrektorem mennicy.

Zachował się nagrobek P. na Cmentarzu Ewangelicko-Augsburskim w Warszawie.

PSB (A.S. Kleczkowski); SBP (Z. Wójcik); SPPT (Z. Wójcik); Estreicher; Fleszarowa.

A.S. Kleczkowski: *Z młodzieńczych lat G.G. Puscha*, „Prace Muzeum Ziemi” 1970, nr 15/1; tegoż: *Jerzy Bogumił Pusch. Życie i dzieło w okresie Królestwa Polskiego (1816–1831)*, SMDNP 1972 Seria C, z. 17; tegoż: *Jerzy Bogumił Pusch – ostatni okres życia i działalności 1830–1846*, „Prace Muzeum Ziemi” 1974, nr 21/2; A.J. Wójcik: *Georg Gottlieb Pusch i jego*

*działalność w Królestwie Polskim w świetle korespondencji
publikowanej na łamach niemieckich czasopism
mineralogicznych (1817-1830), „Zeszyty Staszicowskie”
1912, t. 8.*

Zbigniew Wójcik

[Poprzedni](#)
[Następny](#)